

YENİ RİSK TANIMLAMALARI BAĞLAMINDA KÜRESEL MEDYA*

Hüseyin Köse**

ÖZET

Özellikle 11 Eylül Saldırısı sonrası, değişimin kendisinin çoğunlukla risk olarak yaşantılandığına tanık olunmaktadır. Bu bağlamda, aşırı risk algılamalarının küresel ölçekte medya dili ve söylemi aracılığıyla yeniden ve asılsız bir şekilde kurulduğu görülmektedir. Risklerle kuşatılmış bir dünya algılamasının, medya alanındaki savunucuları, güvenliği kutsayan ve risk almamayı öneren aşırı ihtiyatlı söylemleriyle, geçmişin çoğulcu kültürünü destekleyen sosyal ve bilimsel yeniliklerin tümüne ilişkin bir şüpheyi ayakta tutarak, gerektiğinde risk almanın ve kendi yaşamımız üzerinde kontrol sağlamanın olumsuzlandığı, güvenliğin tek tek bireysel çabalarla sağlanamayacak denli küresel boyutları ve sonuçları bulunduğu temalarını işlemektedirler. Küresel medyanın yeni risk tanımlamalarına yaptığı kavramsal katkılar da bu saptamaları doğrular niteliktedir: Bireysel güvenlik arayışlarıyla kendi yaşamı üzerinde söz sahibi olmaya ve kontrol sağlamaya çalışan kimselerin “mükemmeliyet kompleksi / saplantısı” tanısıyla damgalanmaları; aslında ana-babaları tarafından ihmal edilmiş çocuklar sorununu gizleme amacını taşıyan ve temelde Batı dünyasının “kendinden olmayan” a ve öteki’ye karşı pejoratif bakışını simgeleyen “tehlikeli yabancı” söylemi; her tür sıra dışı ve insancıl duyarlılığı kısaca “sendrom” olarak adlandırmak suretiyle, asıl sorunların gereği gibi tartışılmasını önlemeyi amaçlayan söylemsel ve ideolojik belirleyicilik; ve son olarak da, gerçekte bir dizi medyatik sansasyonel tutumun sonucu olarak toplumsal alanda yaratılmaya çalışılan “ahlaki panik”, v.s... Bu çalışmada haber sosyolojisi bağlamında küresel medya -yazılı, görsel, işitsel- ürünlerinin yukarıda altı çizilen hususlarda, eleştirel bakış açısından bir çözümlemesi yapılmaya çalışılacaktır.

Anahtar sözcükler: Risk, risk toplumu, medya, küreselleşme.

THE GLOBAL MEDIA RELATED TO NEW RISK DEFINITIONS

ABSTRACT

The change, especially after the September 11 attacks, itself is often witnessed of as the risk. In this context, perceptions of over-risk have been reconstructed untruthfully through the language and discourse of media around the world. Supporters in the field of media in the perception of the world, surrounded full of risks, have been processing, with the deliberate discourse suggesting and blessing to take risk, the themes of global dimensions of and results of the security that cannot be secured through individual efforts, if they are needed, taking risk and individual control over our lives are negated, sustaining the suspicion on the supporting multi-culture of past and dealing all the social and scientific innovations in its place. The conceptual contributions of global media to these newly-established risk definitions justify such determinations: that those who try to control their own life are defined as people having perfection complex / obsession; the dangerous outsider discourse which aims to hide the issue of neglected children and symbolizes pejorative approach towards the other discursal and ideological determinism, which aims to prevent issues from being assessed secondly by defining all humanistic and extraordinary sensitivities of simply “syndrome”; and finally the moral panic created within society as a result of a number of mediatic sensational attitudes. This study is intended to conduct a critical analysis of the global media products with respect to the matters mentioned above.

Keywords: Risk, risk society, media, globalization.

* Bu çalışma, KKTC Girne Amerikan Üniversitesi tarafından 26–28 Nisan 2006 tarihleri arasında düzenlenen “Globalisation and New Media Politics” konulu sempozyumda bildiri olarak sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi

GİRİŞ

Uluslar arası kamuoyunda I.ve II. Körfez Savaşları olarak bilinen ve tarihsel olarak savaş dehşetine Vietnam Savaşı'ndan sonraki ikinci medyatik operasyonun eşlik ettiği küresel/embedded gazetecilik olayında, medyatik söylemin evrensel etik kurallarının da test edilmesine tanık olmaktadır. Küresel medya, bu olayda, bir yandan tüm gezegende –temelde öteki'ne dair önyargı ve bilgi eksikliğinden kaynaklanan bir olgu olarak- insanlar arasındaki güven ilişkilerinin tükenişini derinlemesine ve ciddi bir sorun olarak çözümlenmek yerine, yeni “sendrom”lar ve yapıntı “risk”ler biçiminde formüle ettiği, tüm dünyanın tehlikeli bir yer haline gelişi üzerine kurulu bir söylemin meşrulaştırılmasına hizmet etmektedir.

Bu anlamda 11 Eylül sonrası oluşan yeni küresel enformasyon akışının asal niteliğini belirleyen olgu, politik manipülasyon uğruna gözden yitirilen ya da harcanan gerçekliğin yeri doldurulmaz boşluğunu simgelemektedir. Özellikle enformasyon toplumu bağlamında yeni bilgi ekonomilerinin (reklamcılık, sinema, danışmanlık hizmetleri, psikiyatri, v.s.) doğuşu ve bilginin bizatihi bilgi üzerinde işlemde bulunması sonucu oluşan yeni üretim biçimi anlayışları, tüm yaşamı belirsiz, çok parçalı bir yapıya indirgerken; bütüne hâkim olma çabası içinde olan bazı girişimler de gitgide etkisiz hale gelmektedir. Burada, bilginin bilgi üzerinde işlemde bulunmasının ahlaki değer boyutu, bilgi yoluyla oluşan yargılar evreninin yine bilgi yoluyla kontrol edilmeye çalışılmasından oluşmaktadır. Bu son durumda, bilginin otodiferansiyel (kendi kendine gönderme yapan) karakteriyle karşılaşmaktadır. Enformasyon toplumu yapılanması içindeki medyanın bu verili konumuna, tüm dünyanın kontrol edilemez karanlık güçlerle çevrili, risk-yoğun duyumsanmasına yol açan 11 Eylül terörist saldırıları da eklendiğinde, medyatik söylem yoluyla kurulan yeni bir negatif küresel algılama paradigmasının doğuşuna tanık olunmaktadır.

Dünyaya ilişkin yargıların gitgide medyatik bilgi eksenli hale gelmesi, gündelik yargılarını medyatik söylemden derleyen devasa bir kitleyi su yüzüne çıkarırken; bilgi toplumunun yarattığı bir dizi yeni sosyo-psikolojik ihtiyacı da risk tanımlaması içine dahil etmiştir. Burada üzerinde durulması gereken en önemli husus,

küresel düzeyde medyatik söylem yoluyla yapılandırılan yeni risk algılamalarına her koşulda belli bir tehdit ve korku kültürünün eşlik etmesi olgusudur. Denebilir ki, bu yönüyle 11 Eylül, riskin tanımını küresel düzeyde genişletirken, aynı zamanda medyadaki yeni risk tanımlamalarının da meşruiyet zeminini geliştirmiştir.

Bu çalışmanın başlıca iki savı bulunmaktadır: ilki, söz konusu risk tanımlamalarının etkili ve uzun süreli bir medya denetiminin oluşturulmasına ne derece meşru bir zemin oluşturduğu; ikincisi ise, medyanın risk kavramını küresel düzeyde formüle etme biçimini ve bu formülasyonun ortaya çıkan yeni risk ve kaotik dünya algılamalarına ne derecede etkide bulunduğu konusudur. Medyatik risk tanımlamaları ile küresel düzeyde ortaya çıkan gerçek riskler arasındaki ilişki konusuna eğilirken, aynı zamanda küresel medyanın da değişen ideolojik görünümüne ışık tutmuş olacağız.

1. RİSK KAVRAMI

Risk kavramı, en yalın tanımlamayla, ortaya çıkması muhtemel bir olumsuzluğun, tersliğinin ya da tehlikenin gerçekleşme olasılığına karşı duyulan gergin bekleyiştir. Risk, bu tanımlamadan da anlaşılacağı üzere, geleceğe ilişkin belli bir belirsizlikten doğmaktadır. Belirsizlik kavramı, her şeyden önce, bireyin yaşadığı bir şoku ya da korkuyu içerebileceği gibi, yaşamsal realiteye ilişkin başlı başına bir bilgisizlik anlamı da taşıyabilir (1). Gelecek bir tehlikeyi beklemek anlamındaki risk ise, doğrudan doğruya şok ve korku duyumu ile bağlantılıdır. Bir başka anlamıyla da risk, özellikle ekonomik sistemin olumsuz görünüm ve seyrine ilişkin bir kavram olup, endüstriyel bir demokrasinin olanaksızlığına karşılık, belli bir denetin zorunluluğu ile yakından ilgilidir. Ekonomik yaşamdaki krizle bağlantılı bir gelişme olarak da bilinen bu risk, Ulrich Beck'in deyimiyle; “önyargının meşru bir totalitarizmine odaklanmıştır”(1986: 145).

Önyargıların meşru düzlemdeki totaliter işleyişi, risk algılamasının tanımını yeniden içeriklendirebileceği gibi, onu genel geçer küresel bir norma da dönüştürebilir. Nitekim 11 Eylül sonrası Bush hükümetinin demokrasi ve insan haklarına yönelik yeni ölümcül küresel risk

tanımı bunun somut bir örneğidir. Burada, küresel risk kavramıyla kastedilen, aslında ekonomik krizin siyasal düzlemde okunuşundan başka bir şey değildir. Aynı saptırıcı tanımlama, risk olgusunu sadece laik ve Batılı olmayan, Ortadoğulu, siyasal / ekonomik açıdan istikrarsız ülkelere ve kültürlere doğru genişletmekle kalmamış, aynı zamanda uluslar arası düzlemde de bu düşünceye geniş bir taraftar kitlesi bulabilmiştir. Bu açıdan, risk algılaması kavramının, küresel düzlemde siyasal ve ideolojik olduğu kadar, duygusal ve psikolojik açıdan da grup ve bireylerin eylem modelleri üzerinde belirleyici bir rol oynadığından söz edilebilir. Nitekim birçok psikolog tarafından ortaya konmuş bir görüşe göre, fazla bilinmeyen olaylar, kendi gelişimleri ve bütünlükleri içinde denetlenmeleri zor gibi görünen ve bu yüzden de feci sonuçlar doğuran olaylardan daha riskli biçimde algılanmaktadır halk tarafından (Beck 1986: 146-150). Özellikle terörizm eylemleri bu ilk tür olaylara özgü karakteristik özellikler sunmaları bakımından önemlidir. Risk, etrafa korku salarak denetim sağlamanın yolu olabileceği gibi; belirsizliğe, güvensizliğe ve bilgisizliğe doğru atılan bir adımı duyumsattığı ölçüde de, doğrudan doğruya tehlike algılamasıyla ilişkilidir. Nitekim Frank Furedi de risk kavramını “belirli bir tehlike ile bağlantılı olarak hasar, yaralama, hastalanma, ölüm ve daha başka olumsuzlukların meydana gelme olasılığı” (2001: 43) şeklinde ifade etmektedir.

Bir anlamda, Beck’in risk tanımlamalarının içeriği, ekonomik nitelikli bir belirsizliğe teka-bül ederken; denebilir ki, Furedi’nin risk kavramı yoluyla altını çizmeye çalıştığı şey de, medya söylemi üzerinden kurulup yaygınlaştırılan bir dehşet ve korku kültürünün, aşırı güvensiz ve saplantılı bireyler yaratma ve sonrasında kolayca denetleme amaçlı eğiliminin ideolojik yönüne ilişkin bir belirlemeyi açığa vurmaktadır. Özellikle medyanın yeni risk tanımlamaları bağlamında yaratılan algılama biçimlerine ışık tutması açısından önemli olan bu konuya geçmeden önce, “risk toplumu” olgusuna kısaca bir göz atmakta yarar vardır.

2. BECK VE RİSK TOPLUMU

Ulrich Beck, 1986 yılında yayımlanan *Risk Toplumu* adlı çalışmasıyla, Daniel Bell ve Anthony Giddens’in ardından, belirli bir politik

zayıflığın izlerini taşıyan bir “üçüncü yol” fikrinin oluşumuna katkıda bulunmuştur. Beck bu yapıtında kısaca, risk olgusunu ortaya çıkaran şeyin, tıpkı 19. yüzyılda olduğu gibi, kopuk ve birbirinden bağımsız yapıların değil; aksine, birbiriyle doğrudan ilişkili yapıların bir ürünü olduğunu iddia etmektedir. Beck’in görüşlerinin, büyük ölçüde küreselleşmenin damgasını taşıyan 21. yüzyıl ortamı için taşıdığı önem büyüktür. Öncelikle küreselleşmeyle birlikte, farklı toplumsal ve kültürel yapılar arasındaki mesafenin ortadan kalkması, beraberinde yeni bir toplumsal / kültürel yapılanma getirmiştir. Bu yapılanmanın özelliklerini kısaca şu şekilde özetlemek mümkündür: Farklı kapalı sistemlerin dışarıya açılarak, sonrasında birbiriyle yan yana, gergin bir birliktelik oluşturması; sosyo-kültürel alanda değer yargılarının iç içeliğiyle sonuçlanan yakınlaşmalar; yeni oluşan siyasal / kültürel sentezler; ekonomik planda sermayenin küreselleşerek ticaretin serbestleşmesi; ve son olarak da başta internet olmak üzere, mobil telefonlar, bilgisayar ağları, uydu teknolojileri v.b. yeni iletişim teknolojilerinin gelişimi, daha başka dışarıya açık yeni sistemlerin doğuşuna aracı olmuştur. Ne var ki, teknolojik değişimin bu baş döndürücü hızı, ortaya çıkacak yeni sosyo-kültürel, psikolojik ve siyasal olgulara karşı belli bir hazırlıksızlığı açığa vurması açısından büyük bir riski haber vermektedir. Yalçınkaya’nın da deyimiyle, bilgi teknolojileri yoluyla oluşan risk ortamı bugün “büyük bir sektör halini almıştır. Şirket yönetimi danışmanları, sigortacılar, siyasi danışmanlar, sosyologlar, psikologlar ve benzerleri, ‘risk analizi’, ‘risk yönetimi’ gibi pek çok strateji kurguları geliştirmişlerdir” (2).

Elbette tüm bu kurgulara küresel ekonomi politığın kaçınılmaz sonucu olan riskler gözüyle de bakılabilir. Ne var ki, risk kavramı küreselleşme ile birlikte düşünüldüğünde, Beck’e göre, birçok ekonomik, sosyal, kültürel boyutu bir arada düşünmek, hatta bu boyutlara kendisi apayrı bir değer haline gelmiş bulunan medyayı da katmak gerekmektedir. Bu açıdan Beck’in önerdiği risk toplumu kavramı, farklılaşmış toplumsal dönüşümlerin bütününe daha geniş ve yaygın bir risk kavramı tanımlaması içinde toplamayı amaçlamaktadır. Bir başka yönüyle de böyle bir toplum, içinde yeni fırsatlar ve yenileşme vaatleri taşıyan pozitif yönlü bir değişimi barındırmaktadır. Sürekli bir gelişim ve ilerleme fikrinin kaçınılmaz sonucu, moder-

nitinin kendini gerçekleştirme biçiminin yaratıcı önkoşulu olarak da bakılabilir buna. Bu açıdan düşünüldüğünde, risk toplumuna eşlik eden güvensizlik, yenileşmeyi göze almanın bir bedeli olarak da anlaşılabilir. Bu yüzdendir ki, “risk toplumunun güvensizliği” diye yazmaktadır Beck; “acı çeken insanlığa bir başka yüz sunmaktadır: Eşitliğin gelişimini etkin kılmak, modernitenin vaat ettiği kendini oluşturma olanağını ve özgürlüğünü hayata geçirme fırsatı tanımak, v.s” (1986: 488).

Ancak şurası bir gerçektir ki, bu fırsatlar evreninin kendisi daha başından bir özgürlük yanılsaması, daha doğrusu yanlış bilince dayalı bir ideoloji içermektedir: Riskin ideolojikleşmiş görünümü, toplumsal hareketliliğin bir gereksinimi olan güven duygusu arayışının meşru bir görünümünü sunduğu kadar; aynı zamanda entegre olmuş gösteri toplumunda kök salmış olan iletişim olgusuyla ticaret ilişkisinin de kesin bir zaferini bildirmektedir. Benzer bir şekilde, Beck, endüstriyel sistemin zaferinin, doğa, insan ve toplum arasındaki sınırları – buna uygarlığa ve endüstriyel sürece doğanın müdahalesi de dahil- ortadan kaldırdığına işaret ederek şöyle yazmaktadır: “İçselleştirilmiş risk karşısında artık bağımsızlık diye bir şey yoktur” (Beck 1986: 377). Beck’in altını çizdiği bir başka olgu da, riskin küresel düzeyde edindiği yeni boyuttur. Beck’e göre, ister endüstriyel, ister iletişimsel, isterse toplumsal ve kültürel nitelikli olsun, küresel düzeyde ortaya çıkan risklerle mücadele etmek için de, yine küresel boyutta bir karşıt-algılama biçiminden yararlanmak gerekir. Çünkü risk, artık “kendi kendine gönderme yapar hale gelmiştir. Risk toplumu [bu anlamda] felaket toplumdur; her istisnai durum, normal duruma karşı bir tehdittir”(Beck 1986: 48).

Bununla birlikte, Beck’in deyimiyle, sistemik risk bilinci, anormal ya da anomik hiçbir duyuşa izin vermemektedir. Başka bir deyişle, sistemik risk kavrayışı totaliterdir. Bu yüzdendir ki, çoğunluğun değerlerinin normal olanı temsil etmesiyle, azınlığın kendine güvenli bir mekân arayışı içine girmeye başladığı zaman dilimi arasında korkunç bir paralellik vardır. Öte yandan, bilgi toplumunda her sığınak artık belli bir yersiz yurtsuzlukla birlikte düşünülme zorundadır. Toni Negri’nin özel yaşam ile üretici iş yaşamı arasındaki sınırları silen “fabrika toplumu” saptamasından bu yana, riskin

bilgi toplumu içinde mayalanan bir olumsuzluk ve belirsizlikler ortamını simgelemesi, bu açıdan, aynı zamanda hem mekânsal ve hem de zamansal bir parçalanışı ifade etmektedir. Beck’in sistemik risk kavramıyla kastettiği bir başka şey de, risk olgusunun kendisinin başlı başına ticarete yeni dolaşım kanalları açan sivil bir savaşın politik çıkarına dönüşmüş olduğu gerçeğiyle ilgilidir (Beck 1986: 40–52). Buna göre, küresel nitelikli ticaretin belirleyiciliği, her tür farklılık talebinin altını oyan önemli bir risktir.

Özetlersek, Beck’in kavramsallaştırmaya çalıştığı biçimiyle risk toplumu, modernitenin başlangıcındaki ideallerin -bolluk, bilgiye erişim, haklar ve ilerleme- başarılı sonuçlarının apaçık bir kusurundan başka bir şey değildir: Küreselleşmeyle birlikte, ulusal politik çözümlerin artması ve sınır tanımayan bireyselleşmenin tarihsel süreç içinde ortaya çıkan toplumsal anominin çok yönlü genişlemesine hizmet etmesi, v.s (Beck 1986: 286). Risklerle çevrili bir toplum ve dünya algılamasına ideolojik yönünü veren bir başka şey de, aynı bireyselleşme sürecinin bencilliğe, tekdüzelik ve hareketsizliğe, boş vermişliğe kapı aralmasıdır kuşkusuz. Şu da var ki, bireysel çıkarlara yapılan vurgu sıklaştıkça, toplumsal riziko derinleşmektedir. Bu durumda küresel sorunları bireysel düzlemde çözmeye kalkışmanın olanaksızlığı ortaya çıktıkça, Beck’in deyimiyle; “hayatını yaşamak da [yanılsamalı bir özgürlük ve yaygın bir ideoloji olarak] sistemin çelişkilerini biyografik düzlemde çözmenin eşdeğeri olmaktadır” (1986: 293).

3. 11 EYLÜL, VİCDAN VE MUHASEBE

Divina Frau-Meigs, *Medya Araştırmaları* dergisinin Ocak 2005 tarihli sayısında yayımlanan “11 Eylül’ü Saptıran Kim? Gazetecilik, Enformasyon ve Demokrasi” başlıklı makalesinde, Amerikan medyasının 11 Eylül sonrası izlediği genel tavrı “politik manipülasyon” (3) şeklinde yorumlamaktadır. Meigs’in sözünü ettiği tavrı, aynı zamanda “embedded” adı verilen yeni bir gazetecilik türünün de doğuşunu simgelemektedir. Meigs’e göre, Amerikan medyasının Bush hükümetinin politik propagandasını üstlenen tavrını küresel düzeyde yaygınlaştıran da, yıkıcı etkileri gezegenin sonunu hazırlayacak düzeyde seyreden küresel terör eylemlerine atfedilen risk boyutudur. Şurası bir gerçektir ki,

11 Eylül 2001 Saldırıları sonrası oluşan güvensizlik, panik ve terör ortamı gazetecilik yapma koşullarını ve pratiklerini de değiştirmiştir. Ancak, hakikati olduğu biçimiyle yansıtmak bağlamında evrensel medya etik ilke ve kurallarının doğal bir sonucu olan duyarlılığa pozitif anlamda pek bir şey eklememiştir bu yeni gelişme: Sadece medyanın savaşa ilişkin enformasyonu işleme kapasitesi açısından değil, aynı zamanda bilgilendirme işlevine destek veren değer ve ilkeleri zenginleştirmek bakımından da. Dahası, 11 Eylül'den sonra, basın ve ifade özgürlüğü kavramları da eski anlamlarını büyük ölçüde yitirmiştir. Basın ve ifade özgürlüğü, yeni edindiği içerikle, baskın bir "medeniyetler çatışması" söylemine kurban edilirken; "bizden olmayan"a ya da "öteki"ne karşı alınacak tutumların da etkili bir silahına dönüşmüştür. Batı medyasında Müslümanların yoğun tepkisini uyandıran karikatürlerin yayımlanması olayı, bu durumun somut bir örneğidir. Bu olayda, Batı'nın çok uzun sürmüş, sancılı ve çok ağır insani, toplumsal bedeller ödeyerek elde ettiği bir basın özgürlüğü nosyonunun kendilerine verdiği haktan Batı'lı olmayan dünyanın anlamlı bir içerik algılaması olası değildir.

Öte yandan, özgürlüğün kim ya da kimler için ve ne kadar süreliğine var olması gerektiği sorusunu hükme bağlayan bu tür örneklerin risk algılamasına katkısı yadsınamazdır. Öteki'ne ilişkin bu tür yaklaşımlar, bir yandan din temelli risk algılamasını yaygınlaştırırken; diğer yandan da, terörizme karşı mücadele, toplumsal nefret ve şiddete karşı en sağlam güvencelerden birini oluşturduğu varsayılan basın ve ifade özgürlüğü davasını da paradoksal bir biçimde ikinci plana atma riski taşımaktadır. Kanada'lı yazar Michael Ignatieff'in *New York Times*'daki bir makalesinde işaret ettiği gibi; 11 Eylül saldırıları sonrasında oluşan güvensizlik ve risk ortamı, savunma merkezli insan hakları hareketini ulusal güvenlikle ilgili önceliğin kurbanı haline getirirken; saldırıya saldırıyla karşılık vermenin yaralayıcı etiği de, gazeteciliği risk bahanesiyle meşru bir norma dönüştürülmüştür (4).

Bu durumda, 11 Eylül'ün medyatik vicdanı, enformasyonun geleneksel etik ilkelerinin, özellikle de "gerçeği bilme hakkı"nın rafa kaldırılmasıyla gitgide daha da "kararırken",

ortaya bu süreci doğrulayan ve hatta savunan gazetecilerin çıkması da son derece anlamlıdır. Nitekim *Critique internationale*'de bir grup gazeteci tarafından kaleme alınan bir yazıda, bu düşüncüyü doğrulayan bir tutum göze çarpmaktadır. "11 Eylül'ün sistematik etkileri" denmektedir bu yazıda; "tek tip bir mantıkla özetlenemez. Birçoklarının iddia ettiğinin aksine, pek çok fırsat da yaratmıştır 11 Eylül" (5). Aynı zihniyet, savaşın özgürlükler de getirebileceğine rahatlıkla inanabilir. Tıpkı Milosevic'in bozguna uğramasının ardından Belgrad'ta faaliyet gösteren basının bugün yüceltilmesinde olduğu gibi, ya da yine bugün Taliban'ın idaresi altında olduğundan daha özgür bir basın var olduğunu savunanlar bulunduğu gibi. Her iki ülkede de toplumsal hakikate ilişkin vicdani sorumluluğun yerini, vatandaşların politik manipülasyon yoluyla dönüştürülmesi zorunluluğu almıştır. Tüm bunlara bir de şunu eklemek gerekir ki, güncelliğin çok dalgaları, tümüyle her yerde benzer etkileri üretmediği gibi, kuşkusuz aynı sonuçları da ortaya koymamaktadır.

11 Eylül'ün yol açtığı risk bilinci, bugün küresel düzeyde sınırsız bir "gözetim toplumu" yaratmış durumdadır. Öncelikli olarak internet ortamında faaliyet gösteren "terörist gruplar"ın varsayılan hareketlerini kontrol etmek için alınan önlemler, sonunda tüm gezegeni sıkıştırılmış bir tek ofis dosyası içinde tutma gayretkeşliğine dönüşmüştür. Nitekim Pentagon, bu amaçla özellikle askeri operasyonları ispiyonlayan büyük medya kuruluşlarını saf dışı bırakmak için 16 Ekim 2001'de Afganistan'a yöneltilmiş İkanos uydusunun görüntüleri üzerindeki tüm hakları satın almıştır (6).

Aynı şekilde, Donald Rumsfeld'in Pentagon'da ya da Ari Fleischer'ın Beyaz Saray'da verdikleri brifingler sırasında etrafa yayılan bilgilerdeki sınırlamanın amacı, her şeyi gergin bir şekilde kontrol altında tutma kaygısını doğrular nitelikte olduğu gibi; bu konudaki hiçbir itiraz, hiçbir karanlık formülasyona, hiçbir güçlendirilmiş yalanlamaya izin vermeyen, katı bir şekilde filtre edilmiş bir enformasyon hissini egemen kılmayı amaçlamaktadır. Ne var ki, olası risklerden sakınma, sorunların çözümü için benimsenecek en ideal yol değildir. Blanc'ın da dediği gibi; "Yaşamımı eksiksiz denetleme, her şeyi hesap etme, her şeyi ön-

görme, herhangi bir şey yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kalmamak için rastlantıyı en aza indirme isteği [...] bir sırtlan yaşamından fark-sızdır” (Blanc 1994: 157).

Uluslar arası ve kültürlerarası düzeyde tükenen güven ilişkilerini yeniden tesis etmek yerine, fobik algılamaya düzeyine yatırım yapan böyle bir “sırtlan yaşam biçimi”ni yaygınlaştırmayı tercih etmenin sağlayacağı doyum, tüm uluslar arası siyasal / kültürel ortamı “dost / düşman” dikotomik tanımlaması içinden değerlendirmeyi salık veren paranoyak düşünceyle at başı gitmektedir. Sınırlar ötesi, küresel bir gözetimi gerekli kılan bu fobik risk algılaması, aynı şekilde, Pentagon’a dış basında Amerikan çıkarlarını denetleme yetkisi verebilmektedir. Nitekim bu amaçla bir Stratejik Etkileme Bürosu kurma fikrini hayata geçiren Pentagon, ülkenin diğer güvenlik servislerine de adalete başvurmaksızın Birleşik Devletler’deki tüm baz istasyonlarını gözetim amacıyla kullanma hakkı verebilmektedir. Isabelle Garcin-Marrou’nun da 2001’de yayımlanan *Terörizm Medya ve Demokrasi* adlı kitabında belirttiği gibi, “terörizm konusunda, medyada politik iktidar tarafından belirlenmiş egemen yorumlama şemalarından bağımsız hiçbir söylem türü önerilemez ve geliştirilemez [...] Basın, şok yaşayan bir kamuoyuna psikolojik olarak eşlik etmek için haber verme ve bilgilendirme görevini de aşan bir rol üstlenmiştir” (Marrou 2001: 135).

Tüm bu “terörizme karşı savaş” retoriği, “şok ve korku”ya (7) dayalı bir siyasal eylem kuramıyla ilişkisi açısından değerlendirildiğinde, pek de şaşırtıcı gözükmemektedir. Aynı politikanın izlerini 2005 yılı sonlarında İngiltere’de bir metroda ve bir otobüste peş peşe patlayan bombalardan sonra takınılan tutumda tüm sorumluluğuyla görmek mümkündür. Bu patlamaların ardından, İngiliz polisi, deyim yerindeyse, İsrail istihbarat birimlerinin yöntemlerine göre hareket etmeyi seçerek teröre karşı yeni ve “etkili” stratejiler geliştirmiş, bu stratejinin ilk faturasını da metroda sadece alını terlediği için şüpheli ve suçlu addedilen Brezilyalı bir genci başından vurarak “etkisiz hale getirmek” suretiyle düzenlemek olmuştur. Bu olayda, asıl düşündürücü olan şey ise, toplumdaki hiçbir ciddi tepkinin gelmemiş olması; aksine, İngiliz toplumu ile İngiliz polisi arasındaki risk algı-

laması ve duyarlılığının birbirine çok yakın olduğu gerçeğini ortaya koymuş olması gerçektir. “Aşırı sevenlerin toplumsal tehlike” (Blanc 1994: 36) olarak algılandıkları bir dünyada, pekâlâ aşırı terleme de bir suç kanıtı sayılabilir. Ama her halükarda, ilk eğilimin her koşulda ölümle sonuçlanmama olasılığı, ikincisine oranla daha yüksektir. Muhasebeyi yapan, muhasebesi yapılan kişi ya da olayı kendi vicdanında hakkıyla tartmadıkça, adalet hep terazisiz kalacaktır. Tıpkı ana malzemesi yabancı birine yönelik önyargılardan hareketle oluşturulan “vicdan testi” uygulamasında olduğu gibi.

4. KÜRESEL AYRIMCILIĞIN TURNUSOL KÂĞIDI: “VICDAN TESTİ”

Şurası bir gerçektir ki, toplumun risk algılaması ölümcül, ontolojik bir kaygıya dönüştükçe, vicdanı da hassasiyet ayarını kaybetmektedir. Sürekli korku içinde tutulan bir toplumun, riskin dehşetli varlığına paralel olarak, soğukkanlı bir düşünceyi hayata geçirememesi doğaldır. Noam Chomsky’nin Edward Bernays’a atfen kullandığı “razı etme endüstrisi”nin (2005: 12) işe yaramadığı durumlarda vicdanı tek ölçü olarak almaksız kaçınılmazdır. Bir anlamda somut ölçüt yoksunluğundan dolayı, son anda vicdana başvurulması, rıza üretiminin oldukça baskıcı bir versiyonunu akla getirmektedir. 11 Eylül’ün bir ürünü olan vicdan testi, özünde, meşru olanı olmayandan; öteki’yi, yabancıyı, azınlıkta olanı ehlileştirilmiş çoğuluktan ayırıştırmanın politik bir yöntemidir. Bir yönüyle de siyasal nitelikli bir turnusol kâğıdı. İlk kez Almanya’da vatandaşlık başvurusu yapan Müslümanlar için hazırlanan otuz soruluk testin belirleyici niteliği, Batılı değerlerin kayıtsız şartsız onayı üzerine kurulu bir kimlik ıslahını, bir tür ehlileştirme politikasını hedef almasıdır. Testin farklı kültürel eğilim ve inanışları denetim altında tutmayı amaçlayan içeriğinde, rasyonel aklın olası tüm kuşkuları mevcuttur. Bu septik algılamının temelinde Üçüncü Dünya vatandaşlarının ileride tüm Avrupa demokrasisi ve uygarlığı için bir tehlike oluşturmalarını ve kötü niyetli kişiler olmalarını önlemeye çalışma fikri yatarken, insanları demokrasiye saygılı olmaya çağırmanın bu zoraki ve aşağılayıcı üslubunu geçerli kılmaya çalışmakla da adeta çaresiz bir stratejiyi kullanılmaktadır. Söz konusu vicdan testinde yer

alan sorulardan birinin, “oğlunuz eşcinsel olduğunu ve başka bir erkekle yaşamak istediğini söylediğinde nasıl bir tepki verirsiniz?” (8) şeklinde formüle edilmesi bile, aslında öteki'nin kimliğini ve kültürel / cinsel inanışını sabote etmek yanında, değer ihracı anlamında totaliter bir dayatmayı açığa vurmaktadır. Soruların mimarı Baden Württemberg Eyaleti İçişleri Bakanı Heribert Rech'e göre bu testin önemi, muhtemel bir tehlikeyi öngörmeye çalışmasında yatmaktadır. Çünkü bir başka açıdan vicdan testiyle silah ruhsatı arasında kurulmaya çalışılan anlamlı ilintinin akla getirdiği ilk şey, potansiyel caninin tespit edilmesi olgusuna yapılan vurguyu daha da güçlendirmeye yaramaktadır (9). Bizatihi Öteki'nin varlığının risk algılamasının kaynağını oluşturduğu bu sıra dışı uygulama örneği, başlı başına yeni düşmanlıklar, yeni şiddet eğilimleri ve riskler üretirken; daha önce sözünü ettiğimiz riskin otoreferansiyel tanımını da doğrulamaktadır. Bu algılamada, medyanın konumuna gelince, Öteki'ye ilişkin temsillerin birçoğunda bunu görmek mümkündür. Sözgelimi Furedi'ye atıfla söylessek, medyanın yaygınlaştırdığı “tehlikeli yabancı” söylemindeki ilgi çekici yan, gitgide atomize olmuş yaşam içinde kendi özel alanına kapanan yalıtılmış bireyler yaratmaya hizmet etmektedir (Furedi 2001: 211). Vicdan testi yardımıyla aslında yanıtı aranan soru, sistemli bir ötekileştirme sürecine dâhil edilen tekinsiz kimliklerin homojen bir siyasal / kültürel eğilim içinde nötralize edilmelerinden ibarettir. Bu anlamda, ötekileştirme eyleminin son derece naif bir uygulaması söz konusudur bu örnekte. Çünkü böyle bir uygulama, sözcüğün tam anlamıyla, “cinayeti mümkün kıldığı gibi, meşrulaştırmaktadır da” (Erdoğan 2000: 122).

11 Eylül sonrası yaygınlaşan risk bilinci içinde, denebilir ki, tüm öteki'ler çağrıştırdıkları farklı yan anlamlar bütünü içinde eşbiçime sokulmuştur. Beyaz, güvenli, steril bir dünyanın “savaş değerleri”ni yücelten medyatik bir retorik üzerine kuruluşu ise tuhaf bir paradokstur gerçekten. II. Irak Savaşı ile birlikte boy gösteren “iliştirilmiş” gazetecilerin savaş tanıklığı, medyanın vicdanların yeni efendisi olma yolunda attığı sert adımları somutlarken; vicdan testinin hakikat-gazeteci ilişkisine uygulanışı da dramatik sorunun diğer bir kısmını oluşturmaktadır. Gazeteciliğin kutsal kitabını oluşturan hakikatin özgürleştirici havası, sonunda

görüntünün ticaretine kurban edilirken, gazetecilik yapma pratiğinin kendisi de bizzat iktidara “iliştirilmiş” ama hakikatlere ilişmeyen yeni türedi gazetecilerin kimliğinde buharlaşıp gitmeye yüz tutmuş görünmektedir. Çünkü artık vicdan kavramının kendisi de uygar dünyayı tehdit eden risklerle ve özellikle de terörizmle mücadele deneyiminin sertliği içinde eriyip taşlanmış bir vicdandır. Aynı zamanda faydacı yönüyle ideolojikleşmiş bir uygarlığa işaret eden böyle bir vicdan kavramının, maddi bir değer ölçüsüne dönüştürülemeyen hiçbir enformasyona hoşgörü göstermeyeceği de gayet açıktır. Çünkü nihayetinde küresel dünyada bilgi sadece gücü değil, aynı zamanda istisnasız, tüm vicdanlara hükmeden ticari bir gelir kaynağını da simgelemektedir. Özetle, Batı'nın kendisinden olmayana karşı uyguladığı vicdan testi, özünde, kötü doğayı ve kötülüğe eğilimli niyetlerin bir araştırması düşüncesinden ilham alırken; bizzat içerdiği ayrımcılık yüzünden de kötülük ve şiddet eğilimlerini kışkırtıp yeniden üreten bir olumsuzlukla damgalanmıştır. Uygulama, ilk çağların damgalanmış yabancısını, lekelenmiş öteki'sini simgeleyen “stigma” kavramının küresel çağdaki yeni karşılığı olmuştur.

5. YENİ KÜRESEL PARANOYALAR: TEKİNSİZ KOMŞULAR, KÖTÜ EBEVEYNLER VE ÖLÜMCÜL İHMALKÂRLIKLAR

Paranoya, içe kapanmanın, dış dünya ile alışverişi kesmenin en uç noktasında bireyin kendini güvensizlik içinde yalnızlaştırması süreci ise eğer, bu sürece destek veren etkenlerden biri de, eksikliği duyulan güvenlik duygusunun bir türlü edinilememesi karşısında hissedilen “yutulma” korkusudur. Bireyin dışsal evreni, kendisini yutacak kocaman kara bir deliğe dönüştüğünde, artık gerçekliğin her türünden korkuya kapılmak da kaçınılmaz olur. Bu ontolojik güvensizlik ve korkuyu yenmenin tek yolu, tüm dışsal ilişkiler karşısında benliği güvence altına alacak koşulları elde etme zorunluluğudur. Çünkü Laing'in de dediği gibi; “Bir insan olarak diğeriyle ilişkide olabilmek için, kişinin kendi kimliğinin sağlam bir duyumu gereklidir. Aksi takdirde, herhangi bir ilişki bireyi kimliğini kaybetmekle tehdit eder” (1993: 46).

İnsanların aşırı risk duyarlılığı içinde oldukları dönemlerdeki algılamalarının en uç formu,

denebilir ki, tabii oldukları ilişkiler düzleminde belli bir kimlik kaybına uğramaları korkusudur. Laing'in altını çizdiği biçimiyle, kalabalık ilişkiler içinde yutulma korkusu, aynı zamanda kişinin kendisine karşı bir nesne gibi davranılması korkusudur. Buna karşılık, var olmak için diğer insanlara gereksinme duyan birinin ontolojik güvensizlik duygusunu besleyecek bir durumdan söz edilemez. Çünkü bir yönüyle ontolojik güvensizlik, kişinin gereksinme duyduğu insancılık yoksunluğudur (Laing, 1993: 49). Özellikle bu sonuncu gereksinmenin karşılanmamasından kaynaklanan paranoyalardan biri, insancıl sevgi ve ilgi arayışının ebeveynlere atfedilen ihmalkâr tutumda karşılığını bulmaktadır. İşte medya söyleminin formüle ettiği yeni bir görüşe göre, artık çocuklarına ve etraflarına güven telkin eden ebeveynler yoktur. Ebeveynler gerek üstlendikleri ana-baba rollerinin, gerekse bu rollerin kendilerine yüklediği sorumlulukların gereklerini yerine getirememektedirler. Ebeveyn ihmalkârlığını, tıpkı aşırı yeme alışkanlığının gıda bağımlılığı olarak tanımlanmasında olduğu gibi, çağdaş pedagojik risklerden biri sayan medya, konuyu yakın çevreye duyulan güvensizlik temelinde ele almaktadır. Bu konuda verilecek en tipik örneklerden biri, Japon yönetmen Hideo Nakata'nın *Dark Waters* (Karanlık Sular) adlı filmidir. Yönetmen, naif korku öğeleriyle bezediği filmde, okul çıkışı sürekli olarak küçük kızını okulun önünden alan bir annenin, bir gün görevini ihmal etmesiyle gelişen ürkütücü olayları anlatır. Bir akşam okulun kapısında unutulmuş kız çocuğu, o günden sonra etrafa korku ve dehşet saçmaya başlayacak, ölümcül bir ebeveyn ihmalkârlığının kurbanı olan varlığı, gitgide ürkütücü bir hayalet-imge görünümüne bürünerek, yetişkinlerden öğ almak suretiyle unutulmuşunun bedelini ödetmeyi sürdürecektir. Bu öyküde karşımıza çıkan çağdaş risk öğesi, reel yaşamın rutin akışı içinden edinilmiştir. Söz konusu risk, gündelik yaşamın küçük ama önemli bir kesitine ilişkindir sadece. Ve aslında bu öğenin arkasında vurgu yapılan asıl şey, yetişkinlerin birer ana-baba olarak yetersizliği ve bu yetersizliğin giderilmesi için araştırılması gereken profesyonel desteğin kaçınılmazlığı mesajıdır. Sykes'in deyimiyile söylersek, profesyonel destekle asıl kastedilen de, gün geçtikçe çağdaş yaşamın vazgeçilmez bir yönünü oluşturan uzmanlık ve danışmanlık devrimidir. Çünkü "ana-baba güçsüzlüğünün pazarlanması

sayesinde [aynı zamanda] terapi tekniklerinin pazarlanmasının da önü açılmaktadır" (aktaran Furedi 2001: 181).

Ana-baba ihmalkârlığına ilişkin yine tipik bir örnek, ABD'nin Kaliforniya eyaletinde yaşanan ve ciddi ihmalkârlıkları sonucu tutuklanan ebeveyn olayında karşımıza çıkmaktadır. 6 Ocak 2005 tarihli *Radikal* gazetesinde yayımlanan bir habere göre, "ABD'de Las Vegas'a giderken köpeklerini bir akrabalarına emanet eden, ancak biri otistik, iki çocuklarını evde yalnız bırakan karı koca" (10) tutuklanarak 6 yıl hapis cezası istemiyle mahkeme karşısına çıkartılmıştır. Bu olayda, güvenlik duyarlığının merkezi insan dışı canlılara kayarken, risk algılamasına çekilen dikkat noktası da evde yalnız başına bırakılan savunmasız çocuklar üzerinde toplanmıştır. Çocuğunun çıplak fotoğraflarını çeken ana-babanın suçlu sayılması gerektiğini anımsatan, çocuğa dönük aşırı ihtiyatlılığı "bağımlılık ilişkisinin uzatılması" (Furedi 2001: 163) biçiminde yorumlayan bu yeni medyatik risk tanımlaması eğilimine göre, normal ve toplum tarafından kabul edilebilir ebeveynler olmanın ölçüsü, özel danışmanlık hizmetleri ve psikiyatrik tedavi teknikleri içinde eriyip gitmektir. Aynı şekilde, her gün gördüğümüz ama pek tanımadığımız, haklarında fazla bilgi sahibi olmadığımız komşulara yönelik de sınırsız bir güven duygusuyla dolup taşmamanın kendi güvenliğimizin ilk koşulu olduğu ve bunun neredeyse bir erdem ölçüsü haline getirildiği risk algılaması da benzer bir amaca hizmet etmektedir. Hollywood mahreçli *Komşum Katil* ve benzeri filmlerin salık verdiği de özünde budur: Komşuya yüklenecek genel geçer tek anlamlı değerlerin onun güvensiz ve bilinmezliklerle dolu bir iç evreninin bulunuşu, dolayısıyla tekinsiz oluşudur. Ülkemizde de ABD'deki kadar olmasa da, artık komşuluk ilişkileri ve yakınlık dayanışmaları bir zamanların sıcaklığına ilişkin anlamlı manzaralar sunmamaktadır. Ne var ki, paradoksal biçimde bir zamanlar TV'nin neden olduğu bütünleşme ve yakınlık duygusunu, yine TV'nin alıp götürdüğünü ileri sürmek de pek abartılı bir iddia olmasa gerekir. Bir zamanlar renkli TV'si olanların evleri her akşam komşu izleyicilerle dolup taşarken, artık herkes yalnız olarak beyaz ekranın karşısında eriyip gitmeyi tercih etmektedir. Böylelikle, gitgide içine kapanan, niyetleri hakkında hiçbir kesin bilgiye sahip olmadığımız komşuların doğuşuna tanık olurken, bu

içe kapanıklığın, daha doğrusu marazi otizmin doğal bir sonucu olarak, sonunda karşılıklı güven ve iletişimimizi kaybetmekteyiz. Dış dünya ile iletişimimizi ve uyumunu kaybetmiş komşular, nihayetinde bize her gün evlerimizin başkôşesine buyur ettiğimiz televizyon dizilerindeki kahramanlardan daha uzaktırlar. İçer kapantik komşularımıza ilişkin önyargılarımızı her geçen gün daha da körükleyen medyatik “tehlikeli yabancı” söylemi ise, komşularımızla aramızda oluşan bu mesafeyi daha da derinleştirmektedir. Bu konuda Furedi’nin vurguladığı gibi, çoğunlukla çocukların tanımadıkları yabancılar güvenmemeleri gerektiği öğüdü veren haber başlıkları altında yaratılmaya çalışılan “ahlaki panik” bir dizi sansasyonel tutumla kol kola gitmektedir (2001: 53).

Şurası bir gerçektir ki, 11 Eylül saldırısı, medyadaki “tehlikeli yabancı” söylemine gereken ideolojik çerçeveyi sağlamıştır. Bu yeni ahlaki panik ve risk algılamasına göre, tehlikeli yabancı her yerdedir. Kalabalık cadde ve sokaklardan ev içlerine, hatta siber-uzayın pek tekin olmayan mekânlarına kadar her yeri işgal etmiştir: Düşüncelerimizi, yaşam tarzlarımızı, beslenme ve harcama alışkanlıklarımızı, cinsel eğilimlerimizi tehdit eden; cüzdanlarımızdaki kredi kartlarına musallat olan siber-uzay korsanları, modern dünyanın önündeki yeni ve alışılmadık tehditlerdir.

Sonuç olarak Blanc’ın da dediği gibi; “bakteri yetiştirmenin bilindiği, ama çocuk yetirmenin bilinmediği, atomların en ince ayrıtısına kadar bilindiği ama ilişkilerdeki en doğal inceliklerin bile bilinmediği, aklıktan ölenlerin gıdasına harcanandan daha fazlasının füze yakıtları için harcadığı” bir çağda yaşamaktayız (1994: 98). Dolayısıyla bu modern bir duyarsızlıklar çağının insanları olarak medyadaki fotoğraflarımızı, daha doğrusu suretlerimizi yeniden gözden geçirmemizin vakti gelmiştir.

SONUÇ

Denebilir ki, 11 Eylül, bir anlamda, her tarihsel dönemde kendi öteki’sini arayan Batı’nın ivedi olarak gereksinmesini duyduğu yeni bir “Biz” formülasyonunun sınırlarına yeniden karar verme sürecini hızlandıran bir gelişme olmuştur. Uluslar arası toplum ve dünya siyasetinin Sovyetik yönetimlerin çözülmesinin ardından edildiği yeni Tek Süper Güç’lü siyasal görü-

nümünün de gereksinme duyduğu bir karşı kutup arayışıdır bu aynı zamanda. Küresel çağın yeni Öteki’sinin arandığı bir dönemde, kendi içinde güven ilişkilerinin tükenişine tanık olan modernist duyarlılık için, tümüyle farklı bir duyumsama biçiminin başlangıcı olmuştur 11 Eylül saldırıları. Elbette bu yeni küresel biçimlenişin biricik ideolojik aygıtının, karşılığını medyada bulmasından daha doğal hiçbir şey yoktur. Öncelikle risklerle kuşatılmış bir dünya algılamasının medya alanındaki savunucuları, güvenliği kutsayan ve risk almamayı öneren aşırı ihtiyatlı söylemleriyle, geçmişin çoğulcu kültürünü destekleyen sosyal ve bilimsel yeniliklerin, gerektiğinde risk almanın ve kendi yaşamımız üzerinde kontrol sağlamanın olumsuzlandığı, güvenliğin tek tek bireysel çabalarla sağlanamayacak denli küresel boyutları bulunduğu temasını işlemektedirler.

Medyanın bu merkezde geliştirdiği risk tanımlamaları, bir başka açıdan da, risk toplumunun ticarete dönük yüzünü gizlemeye yönelik bir retoriği ifade etmektedir. Küresel medyanın 11 Eylül retoriği olarak da adlandırılabilir olan bu eğilim, özünde, tüm dünyayı kuşatıcı bir risk bilinci içinde tutarak denetlemeyi, özel olarak da dünyaya ilişkin yargılarımızı yönlendiren etkili bir medya denetimini açığa vurmaktadır. Enformasyonun kendisinin sorunlara karşı çözüm önerileri sunmak yerine, geleceği öngörememe anlamında başlı başına sorunlar yumağının kaynağını oluşturduğu genel bir belirsizlik söylemini yapılandıran medya, gitgide ontolojik güvensizlik ve risk algılamasını bireysel / toplumsal krizi ve histeriyi derinleştirici bir işlev kazanmıştır. Bireyleri problem çözme yetisi ve becerisiyle etkin birer özne olarak değil de, sürekli olaylara maruz kalan ve durmadan kendisine bir şey yapıldığı izlenimini güçlendiren bir nesne olarak konumlaması durumu söz konusudur. Bu medyatik koşullama, bir yönüyle de, küresel boyutta işleyen politik bir manipülasyondan başka bir şey değildir. Özünde ideolojik bir içeriğe sahip olan medyatik risk tanımlaması, gizli ikna etme ve yönetme sanatını, deyim yerindeyse, söylemsel bir zorbalığa dönüştürmüştür. Bireylerin olayların akışına ve gerçekliğine müdahale edemeyen, etkin birer politik özne kimliğinden yoksun, güçsüz kişiler olarak vurgulanması da aynı güdümlenici amacı doğallaştırarak kolayca gerçekleştirmeye hizmet etmektedir.

NOTLAR

(1) Yazının tamamı için bkz: Timuçin Yalçınkaya, "Risk Toplumu: Bilgi Toplumunun Evriminde Yeni Boyut", <http://www.deu.edu.tr>, (Erişim tarihi: 01.02.2006).

(2) Yazının tamamı için bkz: Timuçin Yalçınkaya, "Risk Toplumu: Bilgi Toplumunun Evriminde Yeni Boyut", <http://www.deu.edu.tr>, (Erişim tarihi: 01.02.2006).

(3) Yazının tamamı için bkz: Divina Frau-Meigs "Qui a détourné le 11 septembre? Journalisme, Information et Démocratie", *Médias Recherches*, Janvier 2005. www.sociomedia-europe.com/document.php?id=318, (Erişim tarihi: 20.03.2005).

(4) Michael Ignatieff, "Is the Human Rights Era Ending?", *The New York Times*, 5 Şubat 2002.

(5) Jean-François Bayart, Béatrice Hibou, Sadri Khiari, "Après le 11 Septembre, effets d'aubaine", *Critique internationale*, Ocak 2004, s.11. <http://www.ceri-sciencespo.com/publica/critique/article/ci14p07-28.pdf> (Erişim tarihi: 18.04.2005).

(6) Pierre Jarreau, "Relations entre le Pentagone et la presse se dégradent", *Le Monde*, 10 Kasım 2001, s.6.

(7) Daha önce Kissinger'in hizmetinde bulunan Paul Bremer, katıksız bir psikolojik savaş uzmanı olarak ün yapmıştır. Reagan döneminden itibaren yaptığı çalışmalarla, psikolojik savaş konusunda kendini kanıtlayan Bremer'in başlıca kuramı "şok ve korku"ya dayalı bir siyaset anlayışını yerleştirmek üzerine kuruludur.

(8) "Vicdan Testi 'Gerdi'", *Milliyet Gazetesi*, 20 Ocak 2006, s.14.

(9) "Vicdan Testi 'Gerdi'", *a.g.y.*, s.14.

(10) "Kumarda Kaybettiler", *Radikal*, 6 Ocak 2006, s.24.

KAYNAKLAR

Bayart J F, Hibou B ve Khiari S (2004) Après le 11 Septembre, effets d'aubaine, *Critique internationale*, Janvier. <http://www.ceri-sciencespo.com/publica/critique/article/ci14p07-28.pdf> 18.04.2005.

Beck U (1986) *La Société du risque*, Editions Aubier, Paris.

Blanc HF (1994) *Uyku İmparatorluğu*, Coşkun Deniz Ercan (çev), Can Yayınları, İstanbul.

Chomsky N (2005) *Medya Denetimi*, Elif Baki (çev), Everest Yayınları, İstanbul.

Erdoğan A (2000) *Bir Yolculuk Ne Zaman Biter*, Can Yayınları, İstanbul.

Frau-Meigs D (2005) Qui a détourné le 11 septembre? *Journalisme, Information et Démocratie*, Médias Recherches, Janvier. www.sociomedia-europe.com/document.php?id=318, 20.03.2005.

Furedi F (2001) *Korku Kültürü*, Barış Yıldırım (çev) Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Ignatieff M (2002) Is the Human Rights Era Ending?, *The New York Times*, 5 February.

Jarreau P (2001) Relations entre le Pentagone et la presse se dégradent, *Le Monde*, 10 Novembre.

Kumarda Kaybettiler (2006) *Radikal Gaz*, 6 Ocak.

Laing R D (1993) *Bölünmüş Benlik*, Selçuk Çelik (çev), Kabcacı Yayınevi, İstanbul.

Marrou I-G (2001) *Terrorisme*, Médias et Démocratie, Lyon, Presse Universitaires de Lyon.

"Vicdan Testi 'Gerdi'" (2006) *Milliyet Gaz*, 20 Ocak.

Yalçınkaya T (2006) "Risk Toplumu: Bilgi Toplumunun Evriminde Yeni Boyut", <http://www.deu.edu.tr>, 01.02.2006).